

Paard met wensen van cliënten

Studiereis naar Triëst

Vrijheid en op

De Italiaanse stad Triëst staat al jaren bekend om zijn democratische ambulante zorg zonder gesloten deuren. Praktijkopleider Ervaringsdeskundigheid Jako van Diessen maakte een studiereis naar de stad en doet verslag.

In 1978 werd in Italië de wet 180 van kracht. Vanaf dat moment mochten er geen (nieuwe) cliënten meer opgenomen worden in psychiatrische ziekenhuizen. Psychiater Franco Basaglia, die de klassieke instellingen als ziekmakend bestempelde, was al in 1971 begonnen met het ontmantelen van het psychiatrische ziekenhuis San Giovanni in Triëst. Hij wilde een model gericht op het herstellen van burgerrechten van mensen met psychiatrische aandoeningen.

Hij begon daarmee door mensen niet langer op therapeutische basis te laten werken, maar ze er daadwerkelijk voor te betalen. Zo ontstond de eerste sociale coöperatie. Fysieke dwanghandelingen en elektroshocks werden afgeschaft. In drie jaar tijd werden meer dan duizend mensen vanuit de instelling overgeplaatst naar de wijken van Triëst. Deze overplaatsing vond symbolisch plaats door een groot paard van papiermaché de stad in te rijden met daarin de wensen van cliënten. Symbolisch, omdat jarenlang alleen de paarden die de karren met was trokken het terrein van de instelling mochten verlaten. Het duurde echter nog tot 2000 alvorens het ziekenhuis helemaal werd gesloten.

Werkbezoeken

De eerste dag van de studiereis stond in het kader van werkbezoeken. Triëst is onderverdeeld in vier regio's met ieder een 24-uurs bemande locatie van waaruit de ambulante zorg en ondersteuning plaatsvindt. De teams bestaan voornamelijk uit medisch personeel, psychiaters, psychologen en verpleegkundigen.

“Mij inspireerde vooral de rotsvaste overtuiging in Triest dat de zorg voor mensen met een psychische kwetsbaarheid zonder gesloten deuren kan plaatsvinden.”

Jako van Diessen

en deuren in psychiatrische zorg

Intensieve aandacht

Na het locatiebezoek werd er nader ingegaan op het realiseren van zorg. Steeds ligt de nadruk daarbij op vrijheid en open deuren. Individuele intensieve aandacht en betrokkenheid wordt als basishouding van werknemers verwacht in de omgang met cliënten.

Op de vraag waar therapieën gegeven worden, kwam geen duidelijk antwoord. Wel kwam naar voren dat medicatie een grote rol in de behandeling speelt. Omdat vanuit de bezoekers niet naar het omgaan met agressie werd gevraagd – terwijl die vraag tijdens eerdere werkbezoeken aan hun adres altijd voorop stond – stelden zij zich dit keer zelf de vraag. Hoe om te gaan met agressie of crisis-situaties waarin gevaar voor de persoon zelf of medewerkers dreigt?

Onderhandelen

Onderhandelen met de cliënt is in Triest allereerst de manier om hiermee om te gaan. Ook wordt extra mankracht ingezet in de begeleiding en richt men zich op de-escalerend werken door middel van ruimte geven, juist niet opsluiten. Wanneer iemand volledig overstuurt is en niet meer bereikbaar voor rede, dan wordt in het uiterste geval stiekem iets in de koffie van de desbetreffende persoon gedaan, zo vertelde een verpleegkundige. Zo kan diegene eventjes tot rust komen en wat slapen, om daarna het gesprek weer aan te gaan. Die persoon zelf weet eigenlijk ook wel dat het zo werkt, aldus de verpleegkundige.

Deze manier van werken roept bij mij de nodige vragen op. Wat is dan ‘erger’? Iemand

ongevraagd medicatie toedienen of iemand onder dwang behandelen en opsluiten met assistentie van de politie? Als je het hebt over mensenrechten, dan past ongevraagd medicatie toedienen hier wat mij betreft niet in.

Forensische psychiatrie

Het tweede werkbezoek was aan een dagactiviteitencentrum. Interessant is dat daar ook een paar bedden staan voor respijtzorg. Verder heeft de organisatie vanuit de rechterlijke macht de opdracht gekregen ruimte te maken voor forensische psychiatrie. Opvallend is de onverschrokken houding rond het verdedigen van het opendeurenbeleid. Hierover wordt onderhandeld met de rechters. Stelling is dat niemand opgesloten wordt, maar er kunnen bijvoorbeeld wel camera’s geplaatst worden.

Transparantie naar de cliënt is hierin van belang. Zo wordt de cliënt verteld dat als hij besluit weg te gaan, dit onmiddellijk leidt tot een opsporingsbevel bij de politie. Tot op heden zijn er twee personen geplaatst binnen het forensisch kader, die vervolgens zijn doorgestroomd naar de normale psychiatrische zorg. De toekomst zal uitwijzen hoe succesvol deze manier van werken is.

De tweede dag stond in het kader van diverse presentaties. Vanuit eerdere werkbezoeken schreef het Trimbos-instituut samen met Lister een boekverslag over de wijkgerichte ggz-zorg in Triest, getiteld ‘Freedom First’. Dat werd gepresenteerd en aan de Italiaanse collega’s en bezoekers uitgereikt. Met dank aan Lister en de schrijfsters: Sonja van Rooijen en Christien Muisse van het Trimbos-instituut.

Inspirerend

Mij inspireerde vooral de rotsvaste overtuiging in Triest dat de zorg voor mensen met een psychische kwetsbaarheid zonder gesloten deuren kan plaatsvinden. Dat ze in alles de mensenrechten zoals vastgesteld door de WHO voor ogen houden, zelfs bij een gedwongen behandeling vanuit een forensisch kader. Wanneer derden een complexe casus schetsen, is steevast het antwoord:

“Dit is nog steeds geen reden om van onze principes af te wijken. Het betekent alleen dat we nog beter moeten kijken hoe we aan de wensen en behoeften van deze persoon tegemoet kunnen komen.”

Natuurlijk heb ik ook mijn bedenkingen als het gaat over de best mogelijke zorg die mensen zouden moeten krijgen. Innovatieve ontwikkelingen op het gebied van E-health, HIC, RACT, ART en de inzet van ervaringsdeskundigheid zijn in Nederland stilaan een begrip waarbij herstelondersteunend werken de basishouding van hulpverleners is of dient te zijn. Wat mij betreft moeten we naar een combinatie van deze twee principes toe in de toekomstige ggz. Herstelondersteunende zorg, waarbij we afspreken dat niemand meer opgesloten wordt vanwege een verwarde, kwetsbare en zeer moeilijke periode in zijn of haar leven. Dit vergt een duidelijke visie en een vastberaden groep bestuurders. Maar vooral de simpele overtuiging dat je zelf ook niet achter gesloten deuren wilt zitten wanneer je juist meer aandacht en persoonlijk contact nodig hebt.